

ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ

FINANCING OF NATURE PROTECTION ACTIVITY AT REGIONAL LEVEL: MAIN TRENDS AND IMPROVEMENT PROSPECTS

Антоніна ГОРДІЙЧУК,
кандидат економічних наук,
Луцький національний
технічний університет

Antonina HORDIYCHUK,
PhD in Economics,
Lutsk National
Technical University

Значна кількість регіонів України останнім часом зіткнулася з проблемою нарощення обсягів інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності у зв'язку з посиленням техногенного та антропогенного навантаження на довкілля, тим більше що термін експлуатації більшості об'єктів природоохоронної інфраструктури вже вичерпано, а це призводить до зниження ефективності охорони довкілля від надмірних викидів та скидів шкідливих речовин. Власні доходи місцевих бюджетів є недостатніми для повноцінного фінансування проєктів модернізації та реконструкції природоохоронної та природоексплуатаційної інфраструктури, а суб'єкти підприємницької діяльності, відчуваючи тотальний дефіцит інвестиційних ресурсів та обігових коштів, неохоче фінансують природоохоронні проєкти.

З огляду на викладене визріла проблема пошуку додаткових джерел нарощення обсягів інвестування природоохоронної діяльності та збільшення величини природоохоронних витрат на охорону довкілля. Незважаючи на те, що у працях багатьох вітчизняних вчених цій проблематиці приділено значну увагу [1-4], недостатньо вивченими залишаються особливості фіксування природоохоронної діяльності на регіональному рівні.

Метою даної публікації є дослідження основних тенденцій фінансування природоохоронної діяльності на регіональному рівні та обґрунтування перспективних напрямів його покращення.

Велику кількість специфічних ознак має система фінансування природоохоронної діяльності у Волинській області, оскільки цей регіон є прикордонним, у ньому переважає сільськогосподарська спеціалізація більшості адміністративних районів, має місце значна залежність місцевих бюджетів від офіційних трансфертів. За період з 2000 по 2012 рік сформувалися прикметні ознаки системи фінансування потреб природоохоронної діяльності, які вимагають застосування сучасних форм стимулювання інвестування природоохоронних та природоексплуатійних проєктів.

Відбулися суттєві зміни за період з 2000 по 2012 рік в обсягах номінальних капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища (рис. 1). Зокрема, якщо у 2000 році обсяг номінальних інвестицій та поточних витрат на охорону довкілля становив 15,6 млн. грн, то у 2012 році він зріс до рівня 69,7 млн. грн. Така динаміка цього показника свідчить про зростання лише номінальної величини, оскільки в динаміці капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища в порівнянних цінах 2000 року не спостерігалося позитивної тенденції.

Отже, зростання номінальних капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону довкілля було досягнуто за рахунок механічної індексації витрат попереднього періоду у зв'язку з інфляційними процесами. Враховуючи зменшення з року в рік можливостей

місцевої влади за рахунок місцевих бюджетів фінансувати відтворення природоохоронної інфраструктури та раціоналізацію господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, перспективи реального збільшення природоохоронних інвестицій та поточних витрат на охорону довкілля залежать від стимулювання державою представників корпоративного сектора щодо збільшення витрат на фінансування природоохоронної діяльності.

Негативним чинником фінансування природоохоронної та природоексплуатаційної діяльності у Волинській області є також те, що в цілому має місце тенденція до посилення поточної, а не інвестиційної спрямованості витрат на природоохоронні цілі. Зокрема, у 2008 році (останній передкризовий рік) обсяг капітальних інвестицій у Волинській області становив 49,9 млн. грн, що було зумовлено необхідністю подолання наслідків повені та необхідністю будівництва протиповеневих споруд (рис. 2).

У 2012 році обсяг інвестицій становив всього 6,9%, що свідчить про тотальну поточну спрямованість фінансування природоохоронної діяльності. На цьому тлі за період з 2000 по 2012 рік різко контрастує інтенсивне зростання величини поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища: у 2000 році вони становили 13,4 млн. грн, у 2010 році – 49,4 млн. грн, у 2012 році – 62,8 млн. грн. Тобто найбільша питома вага природоохоронних витрат спрямовується на утримання діючого природоохоронного обладнання, утримання управлінського апарату та догляд за природоохоронними територіями. За таких умов рівень зносу об'єктів природоохоронної інфраструктури ще більше підвищується, що погіршує очистку негативних викидів та скидів у навколишнє середовище. Фактично політика фінансування природоохоронної діяльності має бути переглянута в бік посилення інвестиційної спрямованості природоохоронних витрат.

Можливості місцевої влади щодо нарощення обсягів інвестиційного забезпечення модернізації природоохоронної інфраструктури за рахунок власних джерел та фінансування поточних витрат постійно зменшуються. Це пов'язано з тим, що за період з 2000 по 2012 рік частка податкових надходжень до місцевих бюджетів Волинської області скорочувалася, зокрема: у 2000 році вона становила 27,1%, у 2010 – 21,7%, а у 2012 вона знизилася до рівня 19% (рис. 3). Зменшилася за аналогічний період і питома вага неподаткових надходжень: якщо у 2000 році вона становила 3,1%, то у 2012 – всього 0,7%.

Це свідчить про те, що постійно звужується реальна база стягнення загальнодержавних податків, закріплених за місцевими бюджетами, та місцевих податків і зборів. При цьому область стає все більше залежною від офіційних трансфертів. Якщо у 2000 році частка офіційних трансфертів становила 69,9%, у 2010 році – 77,4%, то у 2012 році вона підвищилася до 80,3%. За таких умов місцева влада в контексті забезпечення екологічної

Розкриваються сучасні проблеми фінансування природоохоронної діяльності на регіональному рівні. Проаналізовано основні тенденції освоєння номінальної величини капітальних інвестицій та поточних витрат і капітальних інвестицій та поточних витрат у порівнянних цінах 2000 року у Волинській області. Досліджено структуру природоохоронних витрат та структуру загального фонду місцевих бюджетів Волинської області за період з 2000 по 2012 рік. Запропоновано пріоритетні напрями посилення інвестиційної спрямованості фінансування природоохоронної діяльності на регіональному рівні.

The modern problems of financing of nature protection activity at regional level are revealed. The main trends of assimilation of nominal scale of capital investments and current expenses at comparative prices of 2000 in Volyn' region are analysed. The structure of nature protection expenses and general fund of local budgets of Volyn' region over a period from 2000 to 2012 is investigated. The priority directions to intensify investment trends of nature protection activity financing at regional level are offered.

Рис. 1. Номінальні капітальні інвестиції та поточні витрати і капітальні інвестиції та поточні витрати у порівняних цінах 2000 року у Волинській області, млн. грн.
(за даними Головного управління статистики у Волинській області)

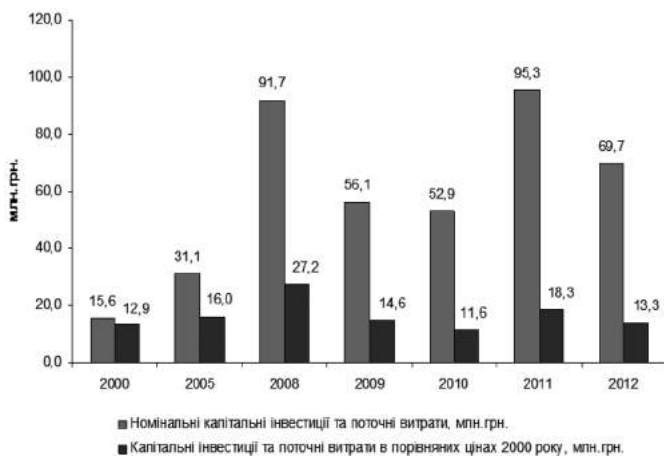

Рис. 2. Структура природоохоронних витрат у Волинській області за період з 2000 по 2012 рік, млн. грн.
(за даними Головного управління статистики у Волинській області)

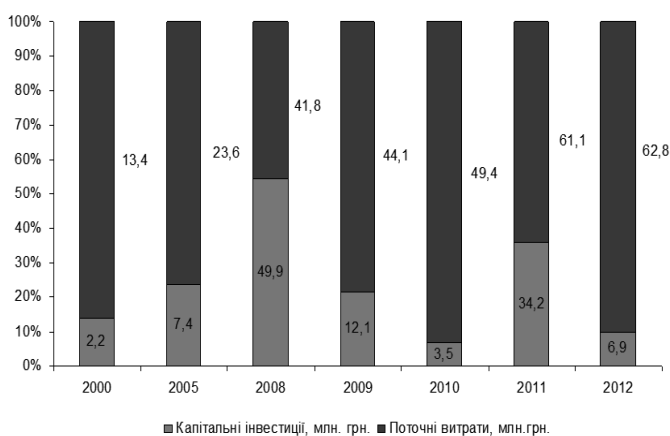
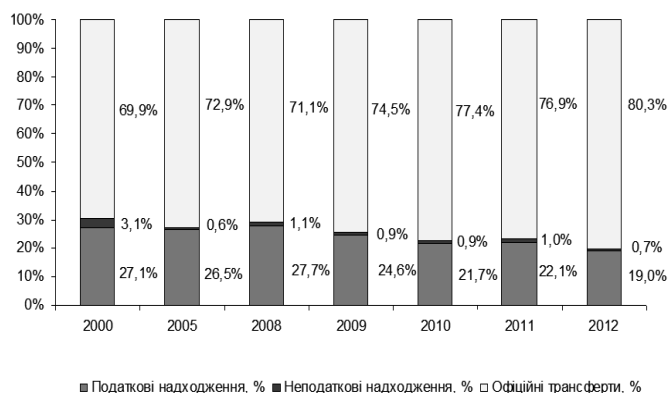

Рис. 3. Структура загального фонду місцевих бюджетів Волинської області за період з 2000 по 2012 рік, %
(за даними Головного управління статистики у Волинській області)

безпеки та раціоналізації природокористування має робити основний наголос на залучення інвестиційних ресурсів приватного сектора, а також іноземних джерел інвестування природоохоронних та природоексплуатаційних проектів. Тим більше, що прикордонне розміщення області спрощує проблему залучення зовнішніх інвестицій, оскільки є більш реальною, ніж в інших регіонах, реалізація проектів оздоровлення довкілля на основі транскордонного співробітництва.

Важливого значення в сучасних умовах набуває розширення інституціонального підґрунтя нарощення інвестиційного потенціалу фінансування природоохоронної діяльності на рівні територіальних громад. З цією метою мають бути внесені відповідні зміни в нормативно-правове поле передачі в комунальну власність ряду об'єктів природоохоронної інфраструктури та елементів природно-ресурсного потенціалу, які перебувають у державній власності. Цей крок дасть можливість використовувати власність територіальної громади як заставу для отримання кредитних ресурсів від комерційних банків для розширеного відтворення інфраструктури охорони довкілля.

Природно-ресурсний потенціал має зміцнювати фінансову самодостатність територіальних громад у Волинській області. З огляду на те, що адміністративні райони не володіють значним промисловим потенціалом, використання природних ресурсів для них має забезпечувати створення нових робочих місць, поповнення місцевих бюджетів та зростання доходів населення. Виходячи з цього, органи місцевого самоврядування та територіальні фіскальні підрозділи мають активізувати роботу щодо посилення фіскального контролю за стягненням платежів за використання природних ресурсів. Обласна рада народних депутатів у рамках наданих їй Бюджетним та Земельним кодексами повноважень має диференціювати ставки платежів за використання природних ресурсів, стимулюючи при цьому ресурсозберігаючу та природоохоронну діяльність.

Важливим моментом перегляду пріоритетів фінансового забезпечення природоохоронної діяльності є формування інституціональних умов реалізації окремих господарських пріоритетів, що безпосередньо впливають на екологічну безпеку аграрного природокористування. Це стосується в першу чергу передачі окремих складових природно-ресурсного базису аграрної сфери в довгострокову оренду, укладання угод між представниками різних країн щодо регулювання транскордонного співробітництва в галузі охорони сільськогосподарських угідь, розбудови елементів ринкової інфраструктури, що будуть спеціалізуватись на кредитуванні природоохоронних проектів та зниженні трансакційних витрат при організації аграрного бізнесу [4].

Набуває актуальності створення нестатутних об'єднань (кластерів), до складу яких входили б органи державного управління та місцевого самоврядування, громадські організації та безпосередні природокористувачі. Мета створення цього об'єднання – залучення інвестиційних ресурсів корпоративного сектора та розширене відтворення природно-ресурсного потенціалу, що дасть можливість підвищити рівень капіталізації господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та зробити природний капітал повноцінною складовою системи товарно-грошових відносин.

ВИСНОВКИ

У Волинській області за період з 2000 по 2012 рік не спостерігалось реального зростання природоохоронних капітальних інвестицій та поточних витрат, незважаючи на значне збільшення їх номінальної величини. Номінальне зростання відбувалося шляхом механічної індексації показників попереднього року у зв'язку з інфляційними процесами. Можливості місцевого самоврядування в напрямі нарощення інвестиційного потенціалу фінансування природоохоронної діяльності є надзвичайно обмеженими, оскільки за останні роки частка податкових та неподаткових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів зменшується. Вагомим резервом зростання величини капітальних природоохоронних інвестицій стало б розширення інституціонального підґрунтя використання природних та природно-господарських об'єктів в якості застави при отриманні кредитів комерційних банків. Каталізатором надходження інвестиційних ресурсів у відтворення природно-ресурсного потенціалу могло б бути створення кластерних утворень, де держава надавала б необхідні гарантії для приватних інвесторів у разі фінансування останніми природоохоронних проектів, які мають стратегічне значення для соціально-економічного піднесення регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадрак А.С. Інструменти фінансового забезпечення устойчивого розвитку України / А.С. Бадрак // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журнал. – Вип. 1-2 / Голов. ред. О.П. Степанов. – К.: НАУ, 2004. – С. 253-261.
2. Бодюк А.В. Фіскальні аспекти економічного природокористування: Монографія. – Ірпін: Національна академія ДПС України. – 2004. – 507 с.
3. Веклич О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання / О. Веклич // Економіка України. – 2003. – №10. – С. 62-70.
4. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: [монографія] / М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.